

ۋلانبەك قابدوللا ۇلى نۇرعالىيەۋ

بەيتاننىس لەلدەك غۇسنى

بە خالىق باسپاسى

ۋلانبەك قابدوللا ۋلى نۇرعالىيەۆ

بەيتانئس ايلدىك ءمۇسنى

(تارىخى رومان)

ملە حالق باسپاسى

图书在版编目 (C I P) 数据

陌生女人的雕塑:哈萨克文/乌兰别克著.一奎屯:伊犁人民出版社,2007.6

ISBN 978-7-5425-0937-6

I. 陌… II. 乌… III. 长篇小说—中国—当代—哈萨克语
(中国少数民族语言) IV. I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第 084337 号

责任编辑: 米拉提汗

责任校对: 米拉提汗

封面设计: 陈 文

陌生女人的雕塑 (哈文)

乌兰别克 著

伊犁人民出版社出版发行

(奎屯市北京西路 28 号 邮政编码 833200)

新疆新华书店经销

乌鲁木齐大金马印务有限责任公司印刷

850×1168 毫米 32 开本 9.75 印张

2007 年 6 月第 1 版 2007 年 6 月第 1 次印刷

印数:1—2000 册

ISBN 978-7-5425-0937-6

定价:14.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: مەللاتقان قىيات ۋلى
جاۋاپتى كوررەكتور: مەللاتقان قىيات ۋلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: چىن ۋىن

بەيتاننىس ايەلدىڭ ءمۇسىنى

ىلە حالق باسپاسى باستىرىپ تاراتتى
(كۇيتىڭ قالاسى بيجىڭ باتىس كوشەسى 28-اۋلا)
پوچتا ءنومىرى: 833200
شىنچياڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىندە ساتىلادى
ءۇرىمجى داجىڭما باسپا شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتىگىندە باسلىدى
فورماتى: 1/32 850×1168 باسپا تاباعى: 9.75
2007-جىل 6-اي 1-باسپاسى 2007-جىل 6-اي 1-باسلىۋى
تىراجى: 1-2000

ISBN 978-7-5425-0937-6

باعاسى: 14.00 يۋان

ۋلانبەك قابدوللا ۇلى نۇرعالىيەۆ

ۋەتكەن غاسىردىڭ سەكسەننەنچى جىلدارىنىڭ ايلاق شەنىدە ،
دالەركە ايتقاندا ، مىڭ توعىز ءجۈز سەكسەن جەتتىنچى جىلدىڭ
ون جەتتىنچى تامىزى مەن تىلشلىك بابىمەن مۇلگىپ ، بۇيىغىپ
جاتقان ءبىر شاعىن تاۋلى قالاشىققا باردىم . جولاۋشىلار
بەكەتتىنەن ءتۇسىپ ايتىلعان قوناقتايدى سۇراستىرىپ ،
ول-پۇلىمدى كوتەرىپ سولاي قاراي بەتتەگەنمىدە كوزىم ەرىكسىز
قالانىڭ كىرە بەرسى اۋزى ەسەپتەلەتىن ۇلكەن ءتورت كوشەنىڭ
تۇيىلىسىندەگى بىيىكتىكى بەس-التى مەتر كەلەتىن الپ مۇسىنگە
ءتۇستى . باستاپتا ونى ءوزىم بۇدان بۇرىن باسقا قالالاردان
ەكىنىڭ بىرىندە كەزىكتىرىپ جۇرگەن وگىز ، ات ، تۇيە سياقتى
حايۋاناتلاردىڭ ءمۇسىنى مە دەپ ەلەمەپ ەدىم ، تاياي بەرگەندە
كوز توقتاتىپ قاراسام ، جەلەگى جەلبىرەپ ، قوناقتارعا نىقلاس
ءبىلدىرىپ تۇرعان ايلەنىڭ ءمۇسىنى ەكەن . ونىڭ تال بويىنان
بارلىق سۇلۇلىق تابىلادى ، انتەك ەزۋ تارتىپ جىمىعانى ،
جەلبىرەگەن جەلەگى ، ءتوسى ، جۇمىر بىلەگى ، توق بالتىرى
ءبار-بارىنە ءبادىزشى ءوز ونەرىن اياماي سارقىپتى . ول ەركىن ،
الدە قانداي ارمانغا قول بۇلعايدى ! قىزىغىپ ويلىنىپ قالدىم .
ءوستىپ الگى مۇسىنگە قايتا-قايتا قاراعىشتاپ جول شەتىندە
تۇرعانىمدا :

— ايمىقتان كەلگەن ءتىلىشى ءسىز بولاسىز با؟— دەگەن
تۇسىرتىمىنان بىرەۋدىڭ داۋىسى ەستىلدى . بىرەۋى ەگدە ،
بىرەۋى جاستاۋ ەكى ادام ماعان قاراپ جىمىىپ تۇر ەكەن ،
امان-سالەم جاسادىم .

— اكاۋ ، كەلمەي جاتىپ ءبىزدىڭ قالانىڭ مۇسىنىنە عاشىق
بولساڭ ، قىزدارىن كورگەندە تالىپ قالارما ەكەننىڭ؟— دەپ
ەگدەلەۋ كىسى ازىلمەن قاعىتىپالاپ قارقىلداي كۇلدى . پەيىلى

كەڭ-مول ، تەبىرىشىقتاي نەزىر ادام ، سوزدەن مۇدىرمەيدى .
چۈپەلدەمەدە اۋزىما ەشتەمە تۈسە قويماي بىردەمە دەپ
مىڭگىرلەدىم . ونىمدى الگى كىسى ەلەي قويغان جوق ، ارقامنان
قاعىپ ، سومكامدى جاننىدەي جىگىتكە ارقالاتىپ ، ءوزىن
تانىستىرىپ تا ۇلگىردى ، ءوزى ۇگىت ءبولمىنىڭ ورنىباسار
باستىعى ، جاننىدەي قول استىندەي قىزمەتكەرى ەكەن .
جاياۋلاپ قوناقجايعا قاراي تارتتىق .

— انا ءمۇسىن كىمدىكى ؟ كىمگە ارناپ ورناتقان ؟ ونىڭ
ءمانى نە ، قالاي ۇعىناسىزدار ؟ — دەپ سۇرادىم كەلە جاتىپ .
— كىمدىكى ، قالاي دەرىڭ بارما ؟ بەيتانىس ءبىر ايەلدىڭ
ءمۇسىنى ، انشەيىن سول قالانىڭ كوركى ءۇشىن ورناتقان ،
قوناقئاردى قول بۇلعاپ شاقىرىپ تۇرعانىن كورمەدىڭ بە ؟
بويىندا جانى جوق مۇسىنگە نەگە قىزىعىپ قالدىڭ ، باۋىرىم ،
الدىمەن قوناقجايعا جايعاستىرايىن ، بەتى-قولىڭدى جۇ ، ءبىر-ەكى
رۋمكادان اراق شەمىز ، ايەل جايىن سونان كەيىن سۇراساڭ
قىزىقتى بولادى ، — دەپ ءازىل-شىنىن ارالاستىرىپ ەرىك
بەرمەدى .

ۇگىت ءبولمىنىڭ سەلبەسۋىندە اۋدانداي جاڭالىقتار
جونىندە ماتەريال توپتاي باستادىم ، ءار دارەجەلى باسشىلارمەن
كەزىكتىم ، نىپالدى ادامدارمەن اڭگىمەدە بولدىم . ءىراق ، ايەل
ءمۇسىنى ەسىمەن شىقپاي قويدى . كەزىككەن ادامنىڭ بارىنەن
وراين تاۋىپ ءسوز اراسىندا انا ءتورت كۈشەنىڭ تۈيلىسىندەگى
ايەل ءمۇسىننە نەگە ورناتقاننى سۇرايمىن ، مەيلى كىم بولسا
دا ولاردان جارىتىمدى جاۋاپ الا المادىم . جىلى شىرايمەن
جۈزدەسكەن حانزۇ ، موڭغۇل ، قازاق بولسىن ءبارىن قاعىس
جىبەرمەدىم ، كەيى مۇنى نەگە سۇراپ تۇر دەگەندەي بەتمە
باعجاڭ ەتىپ قارايدى دا «سول باياعى ورناتا سالعان شىعار . .
» دەپ قولىن سىلتەپ قۇتىلادى . سۇرايمدى ءداپ باسىپ قويا

المای و تیرمىن با دەپ ءوزىم دە قاتتى قىنالىدىم . وسكەن قالاسىندا ءۇش ءجۇز الپىس كۇن جاساپ وتىرىپ كوز قاراقتى زىيالىلارنىڭ بىردە ءبىر ادامنىڭ كوڭىل تولى جاۋاپ ايتا الماعانىنا نزام كەلدى ، ءتۇڭلىدىم ! ءبىراق ، قالايىدا ءبىر جاۋاپ الگىم كەلدى ؟ قالا تۇرعىندارىنا مۇنداي ءمۇسىننىڭ قاي تۇرعىمدان اسەر جاسايتىنىن ، ونى نەندەي نارسەمەن بايلانىستىرىپ تۇسىنەتىندىگىن ۇققىم كەلدى . سونىمەن كەتەر-كەتكەنشە ساۋالمدى توقتاتپادىم . ارەدىك قولىم بوساي قالغاندا سول ءمۇسىننىڭ جانىنا بارىپ ارى-بەرى وتكەن بايسال تارتقان ادامداردى دا كىدىرتىپ سۇراعىمدى قويدىم . «بۇل ءمۇسىن قالانىڭ ءسانى ءۇشىن ورناتىلدى ما ، الدە بەلگىلى ءمانى بار ما ؟ ءيا بولماسا كوركەمونەر مە ؟ نەنىڭ سىمۋولى ؟ سول سىياقتى بۇل ءمۇسىندى نەمەن بايلانىستىرىپ ويلايسىز ؟ » سەلت ەتپەيدى ، كلەتكالارى ءولپ كەتكەن سىياقتى . سونان ابدەن دىڭكەلەپ ، ايەل ءمۇسىنى ورناتىلعان كوشەنىڭ بويىنداعى ءبىر قازاق شايجاناعا كەلدىم . مۇنان بۇرىن دا نەشە دۇركىن كەلپ شاي ءشىپ قايتقام . ونىڭ قوجايىنىمەن دە ارعى-بەرگىنى سۇراسىپ تانىسىپ العانىمىن ، مۇڭىمدى شاقىتىم : «ءاي ، قالا وزدەرىڭدىكى ، بۇل ادامدار قايدا جاساپ جۇرگەنسىڭدەر ؟ مىنا تۇرعان ءمۇسىننىڭ نەگە ورناتىلعانىن مىنە جەتىنشى كۇن بولدى بىلەتىن بىردە ءبىر ادام شىقپادى ! قويىڭدار سەندەردى ، بۇل نەتكەن كورسوقىرلىق ، ناداندىق » دەدىم كەيىپ شاي ءشىپ وتىرعاندارعا شولا قاراپ .

—ءاي ، جىگىتىم ،—دەدى وسى كەزدە شەتتەۋ ءبىر ۇستەلىدە وتىرعان قىرىقتى ارالاعان ، وڭىنەن قايتىپاس وجەتتىكتىڭ تەبىنى ۇشقىنداعان قىزىل شىرايلى ايەل ماعان بۇرىلا قاراپ ،—سەن قالا تۇرعىندارىن ءبۇيتىپ اياق استى ەتپە ! جەتى كۇن نەزدەگەن سۇراعىڭنىڭ جاۋابىن مىنا مەن بەرەيىن ؟

ول مەنىڭ مۇسنىم ! قارامىسىڭ با ونىڭ مۇرىنى ، كوزىنى ،
اۋزىنى ؟ مەنەن اۋمايدى ! . . .

شايجانادان ار جەردەن كۈلكى ءۇنى كوتەرىلدى . مەن ونىڭ
ۇستەلىنىڭ جانىنا قالاي بارىپ قالعانمىدى بىلمەدىم .

— سەن مەنىمەن ءبىر كۈن ىلەسىپ جۇرسەڭ ساۋالىڭنىڭ
جاۋابىن تاباسىڭ ، — دەدى الگى ايەل كۈلىپ ، مەن كەلىستىم .
ول ايەلمەن تانىستىم ، جان دۇنيەسىن ۇعىندىم . وعان ىلەسىپ
بەيتانىس ايەلدىڭ مۇسنى جۈنىندەگى سۇراۋىما ءبىر تياناقتى
جاۋاپ نەدەۋگە كىرىستىم . . .

* * *

ول قۇيقالى بوزاڭ ادىرلاردىڭ اراسىنداى قارا تاستاقتى
توبەشىكتەردىڭ بەتكەيندە كۈن قاقتى بولىپ كەرىشتەلىپ
جاتاتىن الدە ءبىر رەڭدى بوركەمىك توپىراق تۇستەس
ءبىر-بىرىنە ءىپىن تىرەسىپ سالىنعان تەك ءبىر جاق
قابىرعاسىنداى نومىرلەنگەن الاقانداى قاڭشىلىق تاقىتاشاسىنا
قاراپ نەدەگەن ادامىڭ مەن ءتۇتىنىڭدى پارىقتاندىرىپ تاباتىن
قالانىڭ سەمىيالىقتارى شوعىرلى قونىستانعان ىعى-جىعى
قورا-جاي اۋلاسىنا قاراي بەت الدى . قازىر جۇگەرىنىڭ تىسىندەى
ساپ تۇزەپ ارا-اراسى گۈل-شوپپەن كومكەرىلىپ ، قورشاعان
توڭىرەگىن كەسىپ-ءپىشىپ ىلشەپ زاڭداستىرىپ قاراسىرلى
تەمىر راشەتكالى قورعانمەن قۇرساۋلاپ تاستاعان بۇل
مەكەن-جايىڭ تاۋەلدىلىگى ىشكەرى ىلكەلەرمەن تامىرلاسىپ
جاتاتىن ءىرى قورا-جاي سەرىكتىگىندە ەدى . ءوز كەزىندە ءبىر
كىسىنىڭ عۇمىرىنداى الدامشى قىزىل تۈلكىدەى ون بەس
جىلدىڭ الدىندا ، سول ماڭداى ءىشىنارا پىسىقاي تۇرىندىدار
تىلكىمدەپ ، كوكتات ، ازىن-اۋلاق جۇگەرى-شەكىلدەۋىك

سالىپ ، ونان قالسا شايلىق-ۈنەمدەرىن دەمەۋگە بولا ۇستايتىن
جەلىنقايتى بىرەر اق توقال ەشكىلەرىن ارقانداپ باعاتىن ،
نەگىزگى اۋماعى ونىڭ زاۋود ورنىنا ءتان بولعان ، چول جاعاسى ،
الاڭقالارىنا ساسىق قۇراي ، قوعا ءشوپ مول شىعاتىن بۇل جەر
ەلەۋسىز تەرىنىڭ بۇشپاعى بولاتىن . ونىڭ زاۋود ورنى جوسپارلى
شارۋاشىلىق تۇسىنىداى الپ تەگەۋىرىنىڭ الاقايندا
الدىلەنگەن ، بىلايى بازار سۇرانىمنىڭ تەپەرشىگىنە تۇسپەگەن ،
جۇمىسكەرلەردىڭ ايلق جالاقىسى ، قاعاز ، توك-سۇ ، قىسقى
جىلۋاقى دەگەنگە دەيىن زاۋود باستىعىنىڭ مىىن شۇقىپ
جەمەيتىن ، ۇندىرىستىڭ قان تامىرىن سوقتىرۋعا قاجەتتى
قارجى ءوز ارناسىمەن اي سايىن بوگەتسىز اعىپ كەلىپ ،
جىلىكتەۋدى عانا كۇتىپ تۇراتىن تاي قازانىڭ تاماعىنان
ۇلەستىرە سالىپ ، جىلدىق مىندەتى مەن مالىمەتىن جەتى
قازىنانىڭ ءبىرى بولعان ماحۇلىقتىڭ ءوز جەرىك اسىن جالاپ
جىبەرگەنىندەي جەڭىل-جەلپى جىلدام تىندىرىپ وتىراتىن ءبىر
زاۋرەندى باسىنان وتكەرىپ ، ادامداردىڭ ەڭبەك بوداۋىنىڭ
تولەنمى مەن تىرلىك كەڭىستىگىنە تاقارشىلىق پەن الاڭ ۇتىن
جايا قويماغان ، ولاردىڭ رۇحانى تۇكىپىرىندە سەنىم ، مەدەۋ ،
بەيىعام كۇنكورىسى تىلەگى ابدەن ورنىسىپ العان ،
جۇمىسشىلاردىڭ سەگىز ساعاتتىق كۈندەلىك ەڭبەك ۋاقتى عانا
قاداعالانىپ ، پىشاق سىرتى ءناپاقاعا وزەگىن تالدىرىپ ،
ءىندىنىن بۇزۋعا كىمدە-كىم يەنەتىن نىساپتى شاعى ەدى . ول
سول تۇستىڭ وسى جالپىلىق مىنەزدەمەسىنە توعىتىلىپ ،
الگىندەي نىساپتى ، قاناعاتشىل ، ءۇبىرلى-ءشۇبىرلى توعىز بالا
تايداى تەبىسىپ جاتاتىن قوڭىرقالتا ەگىشى سەمياسىندا بوي
جەتتى . ءوزى ءبىر ءۇيدىڭ تۇڭعىشى ، سوڭىنان اپتىعا ءزىن
باسىپ تىقسىرىپ كەلە جاتقان ءتورت ءىنى ، ءتورت سىڭلىسىنە ،
جاز بولسا بەلۋاردان شالشىق كەشىپ ۇندىرىستىڭ توعانىن

قازىپ ، قىس بولسا شاقىلداغان ايازبەن بىرگە قىرماندا اتقا ۇزىن
بىشىكتى شارتىلدىتىپ اق قىراۋعا ورانىپ تۇراتىن اكە ھالىنە
قاراپ مۇڭلاپ ءوستى . مۇڭلاپ قايىتەدى ؟ اياز سىقىرلاغان
كوكالا تاڭدا جىيەگىنە قاراتال ەگىلگەن ۇلكەن بەس جۇلدىز
فورمالى الاڭقىدان جىلانباۋىردىڭ قۇشاق جەتپەس ءتستى
دوڭغالاعى اترەتتى داڭىلداپ باسنا كوشىرگەندە تاستاي بوپ
سىلەسى قاتىپ جاتقان اكە اھىلاپ-ۋەھىلەپ ، تۇعىل تەمىرمەن
داڭدى پارمەنمەن سوعىپ تۇرغان بىرتىق قارا دۇي باستىنا
نالەت جاۋدىرىپ ، سالەرەكە قۇياتىن ماي تۇڭنان قىيىپ جاساعان
قاڭشىلىتىر بەشكە ساربىلاق پەن قاراعاندى ورتەپ جىبەرىپ
جابداعان قارا شاي مەن جەر تونارعا جابىلعان قاتقان جۇگەرى
نانىن قاۋجالاپ جونەلەتىن اكە كۇيەڭىنەن كەيىنگى بارلىق ءتۈز
بەن ءوي شارۋاسى شەشەسى ەكەۋىنىڭ موينىندا قالاتىن .
شەشەسى داڭىنىڭ ەكىنشى رەتكى قاعىلۇمەن قىس بولسا
اربا-شانامەن اتىزعا كوڭ تاسۋ ، جاز بولسا ءشوپ شوپتەۋ سىياقتى
ەرلەردەن كەيىنگى جەڭىلدەۋ ەڭبەككە كۈرەگىن سۈيرەتىپ
تىزاق قاعىپ جونەلەتىن دە ، بىلايى قىزىل كوتەن ۇساق
باۋىرلارنىڭ كىيىمىن كىيىندىرۋ ، وتىن بۇتاۋ ، ىدىس-اياق جۇۋ ،
ارەدىك قارا قازاننىڭ قابىرعاسىنا جۇگەرى نانىن شاپتاۋ ،
باۋىرلارنى ءشي مەن سابان لايدان يىلەپ كىيىز ءوي فورمىداس
قىيىپ نەمىزدەپ استىق قامباسىنا ارنالىپ سالىنغان ، شىنە
ساقىتار استىق قالماغان سولڭ دۇيدىڭ ات-ابزەلدەرىن قۇياتىن جانە
باقشاعا اينالىپ قالغان ەسكى سىكلات ۇيلەرىنە قاراي جەتەكتەپ ،
زىر قاعىپ ، قالت جىبەرمەي اپارىپ-الىپ قايىتىپ تۇراتىن
كۈللى قىيىملىدى قابىرعاسى قايىسىپ كۈندەلىك قايتالاپ
وتىراتىن . وسىنىڭ ءبارىن كانىكى تاسىلمەن ورنىداپ ، قاراتال
مەن جىيە اعاشى كومەكەرگەن مەكتەپ اۋلاسىنا جەتىپ ، سىقىرىق
شالىنا بەرە كلاس تابالدىرىننان زورعا اتىتاتىن . ءويى مەن بالا

باقشا ، بالاباقشا مەن مەكتەپ اراسىنداى تاپتاۋىرىن بولغان سول جالعز اياق جول شەكشە شۇباتىلغان ءۇزاق ءارى مىحناتتى سەزىلۋشى ەدى . . .

ول ماقساتىنا العان تانىس-ءبىلىس ۇيلەرگە ، ءوزىنىڭ ماناعى نارقى كەسىلىپ وتكەرمەلەنىپ كەتكەن بايرىمى قىزمەت ورنىنىڭ ەسكى جۇرتىنا بارۋ ءۇشىن كوشە اۆتوبۇزىمەن كەمەتتە قالانى ءبىر اينالىپ شىعۋشى ەدى . ول بۇعان ءبىر يۋان اقشاسىن قىيىمى كەلمەدى ، تەيز تايالڭ شارۋانىڭ رەتى بولسا ءبىر ءسارى ەدى ، سوقىر جارماق ول ءۇشىن قاسقالداقتىڭ قانىنان قىمبات ، ءۇش بىردەي بالانى وقىتىپ ، اي سايىنقى ءۇيى-ءتابى قامسىزداندىرۋ سوماسىنا قاراپ ، دەنساۋلىعىنا تۈسكەن ۇلكەن قاتەرلى اقاۋمەن ارپالىسىپ جۇرگەن جاننىڭ جارىق دۇنيەدە قانشالىق عۇمىر كەشە الۋى الاقانىنا وراتىن ءاربىر جارماق اقشامەن بايلانىپ قالعان . وزىنە سول اپات اۋرۋ ىلىككەلى ول ادامعا جارىق دۇنيەنىڭ سونشاما قىمبات ەكەنىن ، مول اقشا عانا سۋ ىشكىلىك تىرەگىن ۇزارتىپ ، ءوزىنىڭ جانىن الپ قالاتىنىن تەرەڭ سەزىندى . ءبىر كۈن ، ءبىر ساعات ، ءبىر مىنۇت ، شىركىن ، ساعاتتىڭ ءاربىر تىقىلى دەسەڭشى ! ەندى عانا ىلىككەن قارا كۈيە ىسپەتتى جەگى سىرقات قازىر الپ-جۈلىپ دەندەتىپ جىبەرە الماعان سياقتانغانىمەن ءتۈبى- شىڭىراۋ ، ونىڭ قاراشانىڭ مۇنار قاپتاعان دىمقىل كۈنىندەگى بۇل ارپالىسى دا سول قارا شىڭىراۋعا قۇلاماۋ ، رۋحىن مۇقالتپاۋ . . .

«الدا قول بۇلجاعان جان ەلجىرەتەرلىك ماپەلى كوپ ءۇمىت ، اسقار تاۋداي اكەڭ ، قورمال شەشەڭ ، جىلى ۇياڭ بار ، قانشا قىيالىپ ، قارا سۋ ىشكەنمىزبەن دەنمىز ساۋ ەدى-اۋ ! » دەپ ويلادى ول ۇلكەن داڭغىلىدىڭ جىيەگىندەگى جاپاۋلار كوشەسىمەن كەلە جاتىپ . ءيا ، تۈزدەن قىيالىپ قۇ سۇلدەرىن

سۈيرەتىپ كەلگەن اكە-شەشە ، قىغقىل-سىغقىلى مول ئېسىز ۋىلى
جان شىشالى كارەسىن شام قويىلعان دوڭگەلەك ۋىستەلىدىڭ
توڭرەگىنە جىنالىغاندا ئېرىن ۋىستۈشى ەدى ! مۇنداي كەشتەردە
اكەسى قازاندىقتىڭ ۋىتمەن جىلىتىن ۋىزىن سىپى ۋىستىندە
بۇتىن-بۇتىننان سىتىق ۋىتىپ بالىراپ ، تاقتايدىڭ استىندى
مىسقىپەن ۋىناپ دىڭكەسى قۇرىغان كەنجەسىنىڭ باۋىرىنا كەلىپ
ئۇرتىنۇتىن كۈتىپ جاتاتتىن . ال شەشەسى شۈتپەن ئېسىز كەلىكى
قىيىپ بۇتاپ سارىجالاپ جىيىپ تاستاعان سەكسەۋىل-جىغىل
بۇتاسىن دالان ۋىدەن اكەلىپ ۋىستەمەلەپ جاعىپ ، بىرەر تاۋىق
جۇمىرتقاسىن شاعىپ تاستاعان كەسپە كۈجەنى ازىرلەۋگە
جايداناتتىن . جۇمىرتقا مەن پىازدىڭ اراندى اشىپ ، سىلەكەيدى
جۇتىندىراتتىن خوش ئېسى ۋى ئىشەن كەرنەپ ، جىلى مەيىر ،
كۈڭلىدىلىك ، بەيىام قوڭىر تىرلىكتىڭ جان جادىراتاتتىن مايدا
سازى الاكەۋىم ايداي ئۇ ئىشەن تەربەتەتتىن . تەرەزەنىڭ تۈپىنە
قويىلعان ۋىش سۇرمالى شىكاپ ۋىستەلىدىڭ جانىندا شىشالى
شامىنىڭ جارىغىندا كۈندەلىك تاپسىرمالارىن ۋىرىنداپ بولۇپ
ئاتتى قىالغا شوماتىن . ونىڭ جۈرەگىنىڭ تۈسىن سىزداتىپ ،
ەلجىرەۋىك مۇڭغا بولەگەن جاي الدە ئېسىز ساباقتاسىنان العاشىندا
انشەيىن ۋەستىكەپ سۇراپ الپ ، سوڭىنان ۋاقىغا قىزىغىنا
مالتىيىپ قولىنان تاستاماي وقىپ شىققان «قالىڭ ۋىرمان ،
قازلى دالا» رومانى بولدى . اسىرەسە روماندىكى اسكەرى قولىسى
شىاۋجىيانىبو مەن بايرۇ ۋىرتاسىندىكى ۋىلىم مەن ۋىمىر
ارپالىسىندىكى نازىك پاك ماحاببات ونى تۇڭغىيىق ئېسىز ارمانغا
جەتەكتەپ قىز جۈرەگىنىڭ قۇپپاسىن تۇرتكىلەپ مازاسىن الا
بەردى . سونان تارتىپ ۋىل اينالاسىندىكى قىيىمىلغا ، ۋىشقان
قۇس ، اىلى تۇنگە ، ۋىلى كۈزبەن سىناي قارايتتىن بولدى . قول
جەتكەنى گازەتتى تاسپالاپ بۈكتەپ اسكەرى شاپكىنىڭ شىكى
جىيەگىنە نىعارلاپ قاۋىقتا مىلىقتاتىپ كوك-قارا تىرىكەدەن

جاماۋ-جاسقاۋلى كىيىم كىيەتىن ورمىدەي بوزجىگىتتەردى
شاۋجيانبومەن سالىستىرىپ ، ءتۈزدىڭ ، ءۇيدىڭ بولماشى
دىر-دۋىنان بويىن اۋلاقتاپ ، ولاردىڭ مىنەز-قۇلقىنان
كەيىپكەرىنە ۇقساستىق نىزدەپ ، وسىلاي وڭاشا مۇڭدانىپ
دەل-سال بولىپ وتىراتىندى تاپتى . و كەزدەگى ويىن تۈرلەرى
مول بولماعانىمەن جاستار نىتالى كىرىستەن ، ءوڭى ءتۈزۈ
بويىچە تەكەندەر مەن ونەرلى جىگىتتەردىڭ بوي كورىستەتىن ورايى
توپتى ورتا . وندا ءبي بىلەپ ، دومبىرا تارتىپ ، ءان ايتا بىلسە
عانا ول بىتكەن قىز-جىگىت تابىناتىن ماپەلى كىسىگە اينالادى .
ونداي سالىمدى ادامداردىڭ قىبىر-قىمىلى ۇلكەن-كىشىنىڭ
نازارىندا باعۋلى بولادى . ۇلكەندەر بالالارىنا بالەنبايدىڭ بالاسى
سىياقتى سەندە ونەر قۇساڭشى دەپ قامشىلاپ كۈلدەنەڭدەتىپ
جاتادى . مۇنداي ءلامدى ول اناسىنىڭ اۋزىنان نەشە دۇركىن
ەستىدى ، نىشتەي اشۋلانىپ ، قارىسلاسىپ قاعىپ تاستاعىسى
كەلىپ وقاتالى دا ، موماقان ەلپەك مىنەزىن بۇزبادى ، اقىلعا
جەڭدىردى . سونان تارتىپ ول ءان ايتاتىندىرمەن ءبي
بىلەيتىندەردى كوڭىل تۇكىرىنەن جەك كورىپ تۇراتىن
بولدى . ءوزى ەل كوزىنە ءتۈسىپ ، ءان ايتىپ ، ءبي بىلەگىسى
كەلەدى ، وڭاشا الدە قانداي اۋەندى برعاعىن نىزدەپ ئىڭلىدايدى ،
ايتىپ الادى دا الدە كىم بايقاپ ، ەستىپ قويدى ما دەگەندەي
قۇستىنانا توڭىرەگىن باجىلايدى . دەسەدە ەندى ءبىر ويدى
مۇعالىمدارنىڭ ، ساباقتاس-قۇربىلارنىڭ كوزىنە تۇسىم بە
دەپ تە ويلايدى . ءبىراق مۇزىكا ساباعىن بەرەتىن ۇزىنتۇرا
مۇعالىمنىڭ كوزى وعان تۇسىپ-اق قويدى . ول مەكتەپتىڭ
ويىن-ساۋىق ۇيرەمسەنە ماۋسىم سايىن ءارتىس قابىلداپ رەتتەپ
وتىرادى ، گۇڭشەگە ، اۋدانعا بارىپ ءان-ءبي جارىسىن وزدىرىپ ،
بەتىن بويىپ ، قىزىلدى -جاسىلدى توپتى مەكتەپكە الىپ قايتقاندا
بۇل توڭىرەكتە ونان قادىرلى ادام بولمايدى . ءوزى ەپتەپ ويىناقتى

اۋەنگە سالىپ اكارديون تارتادى ، ۇلكەن قاراعاشتىڭ ساياسىندا تۇستەن كەينىڭى ساباقتان وقۇشلار تاراعاندا جالعىز قالپ اكارديوندى قۇيىقلىجىنادى. اي كەلىپ ! بارلىق بالا دەسەدە بولادى ، ونىڭ توڭىرەگىنە توپتاسىپ ، اۋىزدارى اغقىنىپ ، قاتادى دا قالادى . بار بالا وعان تابىنادى ، ول تۇڭغىق سىرلى ادام ، ەر بالالار ول سىياقتى كىيىم كىيىپ ، شاش قويىپ ، ارەكەتىندە وعان ۇقساتىپ باققىسى كەلەدى ، ال قىز بالالاردىڭ نە ويلايتىنى بەلگىسىز ، ۇيرەمگە بالا قابىلداعاندا ونىڭ وزىنەن سىيىقسىز قىزداردى يىگە شىعارىپ وزىنە ساتكە بولسادا ءساپ سالماعانىنا ول قورلانادى . بورتكەندەپ سىزداپ جان تاپتىرماغان ىشتەڭى بۇل مازاسىزدىق ونى ءان مۇعالىمىنا سىلتاۋ تاۋىپ سوققىتىپ ، نازارىن وزىنە اۋدارىپ ، مەكتەپتە وزىندەي ءبىر جان دۇنيەسى بۇرق-سارق قايناعان ارمانشىل بويىچەتكەننىڭ بار كەنىن بىلگىزىپ قويىمىسى كەلەدى . ونىڭ وراتى دا ءبىر كۈنى كەلگەندەي بولدى ، مەكتەپ اۋلاسىن تازالاپ سىپىرۋ ونىڭ كلاسىنا جۇكتەلىپ ، ساباقتاستارىمەن بىرگە ول ۇزىن ءشى سىبىرتكىنى قۇلاشتاي سەرمەي قوقىر-قوقسىقتى تازالاپ جانتقان ، مۇزىكا مۇعالىم ونىڭ سىبىرتكىسى جەتەتىن جەرگە باسىپ-جانشىپ ايعىن ناراۋ تاستاپ جەتىپ قالدى ، وندا مۇندا ءبىر وقۇشى وزىنەن ۇلكەن ءشى سىبىرتكىنى سەرمەپ قىنالىپ جاتىر-اۋ دەگەن سىڭاي بايقالمايدى ، ەكى كوزى قارسى جاقىتاعى الدە نەدە . ول كۇيىپ كەتتى ، كىدىرىپ بارىپ ونىڭ جىلتىراتا مايلاعان قارا شىبىلىتىنە قاراي توپىراقتى بۇرق ەتكىزدى ، ول « ءۇي ، مىنا . . . » دەپ وت باسىپ العانداي باج ەتىپ ورعىپ كەتتى ، وقىتۇشىنىڭ ورعىعانى ونىڭ كوز الدىنا ءوز ۇيىندەڭى باقىلداپ ءامىر تاپپايتىن شىبار تەكەشىكتى ەلەستەتە قويىپ ، ول كۇلىپ جىبەرە جازداپ بۇل ويىنان زارەسى ۇشىپ ، تۇك بىلمەگەنسپ اڭتارىلا قالدى . وعان ءتۇتىپ جىبەرەردەي تۇتىمگە

قاراپ موينىنا دەيسن قارا كۈرەڭىتىپ ، ارقى ۋەشى موينىنداعى كۈرە تامىرلارى ادىرايىپ ، سىلەيىپ تۇرغان قىزدىڭ جانارىنا كوزى تۇسكەندە جۈزىندەگى اشۇلپ ەتپ عايىپ بولپ اغتارىلىپ تۇرىپ قالدى . وسى ۋەقە قاس قاسمىدىق ارپالىسقان ەلت قاناشا جالعاسقانى بەيمالىم مۇزىكا مۇعالىمىنىڭ ەكى يىغى ۋەتۇسىپ ، سالىندىسى شۇعا كەتكەن جانداي جادىلانپ جۈرە بەردى . سودان تارتىپ ول اساۋ ، سەلتەڭ مۇزىكا مۇعالىمىن قوس جانارىمەن باعىندىرىپ ، سىقىرلاپ الدى ، قىزىل تورىمىن باۋلى كۈمىستەي جارقىراغان ەركەك قويدىڭ ساقاسىنداي ۇلكەندىكتەگى سىقىرىقتى مەكتەپتىڭ وتىن جاعىپ ، كۈلىن توگەتىن تىغىرشىقتاي دجورىي ايل پارمەنمەن تارتقاندا بالا بىتكەن تاۋىقتىڭ بالاپانىنداي شۇلاپ ، كۈنشۇاققا قاقىتالىپ ، قار ۋىيىندىلەرىنىڭ توڭىرەگىندە اسىر سالاتىن . ول مۇنداي دەمالىس ارالىعىندا اسىر سالغان بالالاردىڭ ماقساتسىز جىنىگىسىدە كوكىرەگىن مۇڭ تەربەپ ، ورتاسىنا بىيىك-الاسالى ، بەتى مولداپ ايعىزدالىپ ، جىكتەرى قاقىراپ ايسىرىلغان ۋورت سىراقتى ۇستەلدەردى قاتارلاپ قويغان ، وزدەرى سونىڭ توڭىرەگىن اينالا دەمالىس ارالىعىندا تەمەكسىمىن تارتىپ ، قىسىر كەڭەستەرىن قۇرىپ شۇرقىراسىپ وتىراتىن ەڭ شەتكى وقىتۇشىلار كەڭەستىنىڭ ەسكى الدىندا قاسىنداى ساباقتاس قىزدارىن شىرعالاپ اينالسىقتاپ ، مۇزىكا مۇعالىمىنىڭ سورايىغان ۇزىن تۇلعاسىنا ساتكە بولسادا كوز تاستاپ ، ونىڭ جىپسىك كوزدەرىنە ۋوزىنىڭ قاراقاتتاي ۋمولدىر تۇڭغىيىق جانارىن قاداىپ ، جان دۇنيەسىندەگى ولەرمەن اڭساۋ سارىمىن باسقىسى كەلتەتىن . مۇنىڭ قىيىسىنى ۋبىر جەكسەنبىگە تۇرا كەلدى . مۇزىكا مۇعالىمىنىڭ جاتىن ۋۋى مەكتەپ ۋيلەرىنىڭ قاتارىنداى ۋبىر اۋىزدى بولمەدە بولاتىن . ونىڭ تۇعان اۋىلى جونىندەگى ۇعىمدى كوزقاراقى ۇلكەندەر جاعى بولماسا بىلايى بالا بىتكەن نازار

توقتا تېپ قادا اعالاي قويمايتىن ، ايتەۋ وقۇشلارى بولپ شالعاي شەت ايماق تارداعى ءبىر اۋدانداردان كەلگەندىكى ءشۇبا كەلتىرمەيتىن . مۇزىكا مۇعالىمنىڭ ايداي جاتىن بولمەسىنىڭ جاننان جالعز اياق جولمەن سۇ الپ وتەتىندەر جۇرەتىن . ونىڭ ءۇيى مەكتەپ تامىنىڭ بىرگەسىندەگى كوشەنى بويلاي وسكەن ءبىر تاييى قارا اعاشتاردىڭ تۇبىندە ەدى . ۇلكەن سۇ كۇبىنى تولتىرىپ تاستاماققا ەكى قاڭلىتىر شەلەكتى لىپىلدەتىپ وقتۇشىنىڭ جاتاعى قاسىنان وتە بەرگەندە اشىق تۇرغان ەسىكتەن بىرت قاراڭغىلىعىندا ۋادەلەسىپ قويغانداي مۇعالىم شىعا كەلدى . وزىنە قاراي بەتتەگەن سۇلبانى كورگەندە ونىڭ جۇرەگى اۋزىنا سىماي اتقالاقتاپ ، دەمى سىعىلىپ ، يىغىنان ءيناغاش قالاي سىرىسىپ ، شەلەكتىڭ جەرگە شارق ەتە تۇسكەن سەزبەي قالدى . ءوزى قىبىر ەتپەي قارسى جاعىنىڭ قىمىلىن باعىپ قالىپتى .

— حانسۇلۇمىسىڭ ؟ . — دەدى مۇزىكا وقتۇشىسى ەنتەلەپ كەلىپ ونىڭ جۇزىنە ءۇڭىلدى ، قىزدىڭ جۇرەگى دە ، جانارى دا توقتاپ قالغان سىياقتى ، ۇزىنتۇرا مۇعالىم قوقا كەڭىردەگىن سوزىپ ونىڭ كوزىنە كوزىن تاقاپ ، جەڭىنەن سىلكىدى ، ول سوندا بارىپ تىنىس الدى ، ەسىن جىعانداي بولپ ، ونىڭ موينىنان تارس قىپ قۇشاقىنا ، جىلاپ جىبەرە جازدادى . ءىراق ولاي ارەكەت جاساۋعا دارمەنى كەلمەدى ، مۇعالىمنىڭ دا داۋسى دىرىلدەپ شىقتى . سول ءبىر ءشى سىبىرتكى وقىعاسىنان كەيىن ، تۇنجىراغان قاراقات جانارعا اربالىپ قانشا ۋاقىت وتكىزدى ؟ ونى قانشا ەلەمەيىن دەسەدە مازاسى كەتە بەرگەن ، سەگىزىشى جىلدىق وقىتىن قىزدى بالدىرغان قاتارىنا ساناپ ءمان بەرمەي وزىندەگى تۇتانغان سايتان ويدى تەجەۋگە ارىپتالاسىسادا قاس-قاباق باعىسقان جۇمباق قىمىل جانىن جەگەندەي مۇجىپ سارسەندى ەتىپ قويغان . مىنە ەندى قىزدىڭ